

Til Landbruksdirektoratet

Dato: 30/05/2025

HØRINGSINNSPILL

Saksnr.: 24/83178

Innspill til forskrift om prøveordning om teigbasert tilskudd mv. for utvalgte arealer i Nord-Norge i 2025.

Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS) takker for muligheten til å gi innspill til høring om forskrift om prøveordningen for teigbasert tilskudd i Nord-Norge. I jordbruksoppgjøret 2025 og i prop. 149 S (2024-2025) er det foreslått en videreføring av prosjektet i 2026. Vi bruker derfor denne høringen til også å gi innspill på hva vi mener må være prosjektets mål framover.

Behov for å utvikle bedre arealtilskudd for norsk jordbruk

NBS har vært pådriver for et teigbasert tilskuddssystem som baserer seg på tilgjengelig kartdata. På lengre sikt må målet være at dagens sonebaserte arealtilskudd endres til tilskuddssats beregnet på teignivå. Ved hjelp av digitale kart og andre relevante data kan arealtilskuddene kompensere for teigstørrelse, utforming, bratthet, klimasoner og jordsmonn m.m.

Det ligger stort uutnyttet potensiale i å benytte digitale kartdata til å fordele tilskudd i jordbruket, og utviklingen av kartdata går fort og framover. Dagens arealtilskudd fanger i for liten grad opp forskjeller i de faktiske dyrkingsforholdene og kompenserer ikke for driftsulemper og variasjoner innenfor soner. Det er derfor behov for et styrkede verktøy som kan bidra til bedre arealutnyttelse og ressursutnyttelse for å nå mål om økt sjølforsyning. Selv om produktiviteten på mindre og mer tungdrevne skifter er lavere, er verdien av å utnytte den begrensede ressursen som matjord er, stor, både for matsikkerhet, beredskap og klimatilpasning.

Det er stort behov for å styrke koblingen av kartdata og systemer for tilskuddsutmåling i landbruket. Kartbaserte tilskuddssystemer bør være en prioritering for all annen utvikling av systemer i den offentlige forvaltningen av landbruket.

Behov for teigbaserte tilskudd for norsk jordbruk

Det er nødvendig å i større grad basere tilskudd til jordbruket på arealressurser, og tilpasse tilskuddene til teiger som har større driftsulemper. Driftsulemper hindrer videreutvikling av jordbruket, og det haster å få på plass ordninger som kan bidra til økt bruk av norsk jord og egne arealer. Det ligger stort potensiale i å åpne for enkle ordninger for tilskudd til mindre skifter. Det finnes omtrent 200.000 teiger under 5 dekar ifølge en rapport fra partssammensatt arbeidsgruppe som utredet et

driftsvansketilskudd i 2018. Dette er jordbruksområder vi ikke har råd til at går ut av produksjon.

Formålet med et teigbasert arealtilskudd er – i tillegg til å øke sjølforsyninga – å få et arealtilskudd som er mer rettferdig mht. arbeidsmengden ved å drive ulike arealer. Med dagens kartgrunnlag vil det være mulig å vurdere hver enkelt teig med tanke på størrelse, bratthet, landsdel, høyde over havet og nedbørsmengde. Andre forhold som påvirker produksjonsforholdene og som bør inn i dette kartsystemet fram i tid er f.eks.: jord ut av drift, jordsmonn, RMP, kulturminner og naturverdier.

Godt datagrunnlag på teignivå vil også forenkle en rekke andre arbeidsprosesser mellom myndigheter og jordbruk. For eksempel vil arbeid knyttet til avlingserstatning og arealplanlegging i kommuner og fylkeskommuner kunne forenkles. Det bør også etterstrebes at digitale leiekontrakter knyttes opp mot dette kartgrunnlaget.

Prosess for å utvikle et teigbasert tilskudd

I Meld. St.11 (2023-24) vedtok et flertall på Stortinget følgende:

«Stortinget ber regjeringen utrede og prøve ut et teigbasert system, eller tilsvarende, som skal bidra til drift av krevende areal.»

Dette ble fulgt opp med et vedtak i fjorårets forhandlinger om å;

«[...] utvide prosjektet Bærekraftig landbruk i nord og sette i gang en prøveordning i utvalgte kommuner i Nord-Norge med stor andel areal som det ikke søkes tilskudd til. Formålet med prøveprosjektet er å forhindre gjengroing av areal, og målet med prosjektet må være å lage gode systemer og prøve ut ordninger som kan forvaltes på en god måte.»

I rapporten for status for utprøving av prosjektet for teigbaserte tilskudd i Nord-Norge beskrives prosjektets struktur og mål. I prosjektet er det valgt ut seks kommuner i Nord-Norge, hvor tilskudd skal prøves ut for små teiger og for teiger som ikke det har vært søkt arealtilskudd for i 2024. Utfordringene med å velge seg områder i Nord-Norge med få gårdbrukere og tilskuddssøkere, er at det er mindre sjanse for at tilskuddsordningen blir benyttet, og dermed blir utprøving mangelfull.

Det som var intensjonen med prosjektet, var en uttesting av mulighetene for å knytte arealtilskudd til kartbaserte løsninger for å få bidra til nydyrking og mindre omlegging av jordbruksarealer. Prosjektet må videreføres med intensjon om utprøving for å kartlegge de forvaltningsmessige mulighetene for et kartbasert tilskuddssystem, hvor kartløsninger også ligger inne i søknad om tilskudd.

Videreutvikling av prosjektet

NBS ser stor verdi av et prosjekt for utprøving av teigbaserte tilskudd. På lengre sikt bør en utprøving av teigbasert tilskudd med en prøveordning i utvalgte kommuner i Nord-Norge utvides til flere områder som Aremark, Hadeland eller Bjerkheim. I disse områdene er det mange små skifter, men også flere bønder som kan sikre større oppslutning om å prøve ut tilskuddet.

Mandatet for prosjektet er å utvikle en løsning for et kartbasert arealtilskudd på teig- eller skiftenivå basert på dagens tilgjengelige data. Forslaget til tilskuddsutforming bør ta høyde for at en på sikt kan videreutvikle tilskuddet med flere parametere. Det er også avgjørende at prosjektet legger opp til at ordningen kan omgjøres til en nasjonal ordning.

Ved evaluering av prosjektet må hovedfokus ligge på forvaltningsmessige muligheter. Evalueringen må ikke reduseres til en vurdering av arealbruk ordningen har utløst. Hensikten med prosjektet må være å teste ut forvaltbarheten og muligheter for et slikt tilskudd.

Det bør sees på muligheter for å knytte en slik tilskuddsordning til eksisterende ordninger, slik som Regionalt Miljøprogram (RMP). Her er det eksisterende synergier som man kan spille på, med kartlaget som allerede ligger inne i søknadssystemet. Å tilføre et småskifte- og nydyrkingstilskudd under RMP, kan også ha positive ringvirkninger på søknadsmengden på RMP midler, fordi flere bønder kan bli motivert til å søke på andre ordninger i RMP i tillegg til disse to viktige ordningene.

Innspill til forskrift

I punkt 14.3 i Jordbrukets krav til jordbruksforhandlingene 2024 ble det foreslått å utvikle en teigbasert tilskuddsordning som tar hensyn til flere faktorer enn kun teigstørrelse. Følgende kriterier ble foreslått:

- Teigstørrelse og fasong
- Bratthet
- Høyde over havet
- Landsdel
- Klimatiske forhold
- Jordas egenskaper og beskaffenhet

Dette skulle gi et mer rettferdig og målrettet tilskudd, basert på reelle driftsulemper og arbeidsmengde. Det ble også understreket at slike driftsulemper finnes i hele landet, og at ordningen derfor ikke burde avgrenses geografisk eller produksjonsmessig.

Den foreslåtte forskriften avviker betydelig fra dette. Den tar kun hensyn til teigstørrelse. Den er dessuten avgrenset til noen få kommuner i Nord-Norge.

Oppsummering

Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener det er svært nødvendig å utvikle et teigbasert tilskudd, men mener at den foreslåtte forskriften ikke svarer til de ambisjonene som ble lagt i jordbrukets krav og Stortingets føringer. Vi oppfordrer Landbruksdirektoratet til å:

- Utvide kriteriesettet i tråd med jordbrukets forslag
- Utvide ordningen geografisk og produksjonsmessig
- Øke tilskuddssatsene
- Inkludere dispensasjonsadgang og lokal skjønnsutøvelse
- Utforme ordningen med tanke på videreføring og opptrapping

Med vennlig hilsen,

Anders Bakke Klemoen, Generalsekretær

Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Elektronisk godkjent, uten underskrift